

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про національні меншини в Україні

Верховна Рада України,

виходячи з інтересів Українського народу щодо розбудови демократичної, соціальної, правової держави;

керуючись Конституцією України, положеннями Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин, Європейської хартії регіональних мов або мов меншин та інших міжнародних договорів щодо забезпечення прав національних меншин, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

прагнучи до створення належних умов для забезпечення і захисту прав усіх осіб, що належать до національних меншин, збереження і розвитку їх мовної, культурної, етнічної, релігійної самобутності;

поважаючи культурне розмаїття та заохочуючи міжкультурний діалог з метою розвитку взаєморозуміння, взаємоповаги та співробітництва між усіма особами, що проживають в межах території України, незалежно від їхньої етнічної, культурної, мовної або релігійної приналежності,

приймає цей Закон з метою консолідації українського суспільства та гарантування громадянам, що належать до національних меншин, їх прав, створення умов для задоволення їх етнокультурних інтересів і потреб.

Розділ I.

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Стаття 1. Предмет регулювання Закону.

1. Цей Закон визначає особливості суспільних відносин щодо забезпечення реалізації прав та свобод осіб, що належать до національних меншин в Україні, з метою їхньої інтеграції в українське суспільство та збереження та захисту їхньої самобутності як важливого компоненту розвитку українського суспільства.

Стаття 2. Поняття національної меншини.

Національна меншина - чисельно менша група громадян України, яка традиційно проживає на території України, характеризується спільними етнічними, культурними, релігійними або мовними ознаками, що відрізняє її від більшості населення України, виявляє прагнення зберігати і розвивати свою мовну, культурну, релігійну самобутність.

Стаття 3. Законодавство щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин та правових засад державної політики України щодо національних меншин в Україні.

1. Питання реалізації прав і свобод осіб, які належать до національних меншин регулюються Конституцією України, цим Законом, іншими чинними законодавчими та нормативно-правовими актами, а також чинними міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

2. Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені цим Законом, застосовуються правила міжнародного договору.

Стаття 4. Гарантії в сфері реалізації прав національних меншин в Україні.

1. Громадянам України незалежно від їхнього етнічного походження, належності до національних меншин гарантуються рівні громадянські, політичні, соціальні, економічні та культурні права і свободи.

2. Держава гарантує всім громадянам України, що належать до національних меншин, право на:

збереження та розвиток етнічної, культурної самобутності;

свободу світогляду і віросповідання;

розвиток етнокультурних традицій, відзначення свят, використання національної символіки поряд з державною символікою України, крім символіки держави-агресора, з дотримання законів України;

вивчення та користування рідною мовою;

видавничу діяльність, створення ЗМІ, задоволення потреб у розвитку літератури, мистецтва;

створення закладів культури і недержавних закладів освіти;

створення та вступ до громадських об'єднань національних меншин;

збереження культурно-історичної та духовної спадщини національної меншини;

іншу діяльність, що не суперечить законодавству України.

3. Під час планування та впорядкування територіального устрою України та окремих територіальних громад держава вживає розумних та пропорційних

заходів для збереження цілісності місць проживання національних меншин, що історично склалися на певній території.

Стаття 5. Заборона дискримінації.

1. Будь-яка пряма чи непряма дискримінація осіб на підставі їхньої належності до національних меншин забороняється.

2. Не вважаються дискримінацією дії, які не обмежують права та свободи інших осіб і не створюють перешкод для їх реалізації, а також не надають необґрунтованих переваг особам та/або групам осіб за їх певними ознаками, стосовно яких застосовуються позитивні дії.

3. Особи, винні у порушенні вимог частини першої цієї статті, несуть відповідальність згідно із законом.

Розділ II.

ПРАВА ТА СВОБОДИ ОСІБ, ЯКІ НАЛЕЖАТЬ ДО НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Стаття 6. Права та свободи осіб, що належать до національних меншин

Під правами та свободами осіб, що належать до національних меншин, розуміються права кожної особи, яка належить до національної меншини, зберігати, розвивати мовну, культурну, релігійну самобутність через забезпечення права на освіту, свободу асоціацій, інформацію, право брати участь на рівних з іншими громадянами правах у виборах до представницьких органів, право зберігати та розвивати національні культуру і традиції (звичаї), а також реалізацію інших прав та свобод задля збереження та захисту їхньої самобутності як важливого компоненту розвитку українського суспільства.

Стаття 7. Реалізація прав та свобод

1. Особи, які належать до національних меншин, можуть здійснювати права й користуватися свободами, які гарантовані в цьому Законі як окремо, так і спільно з іншими представниками національних меншин на всій території України.

2. Особи, які належать до національних меншин, реалізуючи свої права та свободи, повинні неухильно дотримуватися законів України, поважати її територіальну цілісність та суверенітет у міжнародно визнаних кордонах.

Стаття 8. Право на самоідентифікацію

1. Кожна особа має право вільно та самостійно вирішувати питання щодо своєї належності до національної меншини або до кількох національних меншин. Ніхто не може бути примушений повідомляти про свою приналежність до національної меншини, якщо така дія не є необхідною для здійснення прав, що залежать від цього.

2. Примушення громадян України у будь-якій формі до визнання своєї приналежності або відмови або зміни своєї належності до національної меншини не допускається.

3. Кожен громадянин України має право на власне ім'я, по батькові та прізвище з урахуванням звичаю національної меншини, до якої він належить. Громадяни, в національній традиції яких немає звичаю фіксувати "по батькові", мають право на зазначення в паспорті лише імені та прізвища, а у свідоцтві про народження - імені батька і матері.

Стаття 9. Свобода громадських об'єднань національних меншин.

1. Кожна особа має право створювати й брати участь у діяльності громадських об'єднань національних меншин із метою вираження, захисту та популяризації інтересів національних меншин із забезпеченням їхньої повної інтеграції в українське суспільство.

2. Участь або неучасть громадянина України, який належить до національної меншини, у громадському об'єднанні національної меншини не може служити підставою для обмеження його прав.

Стаття 10. Свобода вираження поглядів, думки, світогляду та релігії

1. Кожна особа, яка належить до національних меншин, має право на свободу вираження поглядів і свободу думки, світогляду та релігії.

2. Громадяни, які належать до національних меншин, мають право користуватися досягненнями своєї культури, сповідувати свою релігію або переконання, відправляти релігійні обряди.

3. Право на свободу вираження поглядів кожної особи, яка належить до національної меншини, включає свободу дотримуватися своїх поглядів та одержувати і поширювати інформацію та ідеї мовою своєї національної меншини.

Стаття 11. Використання мов національних меншин.

1. Кожна особа, яка належить до національних меншин, має право на вільне і безперешкодне використання мови своєї меншини, приватно та публічно, в усній і письмовій формі з урахуванням Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

2. Публічні заходи представників національних меншин, зокрема, збори, конференції, мітинги, виставки, навчальні курси, семінари, тренінги, дискусії, форуми, інші заходи, доступні або відкриті для учасників таких заходів вільно чи за запрошенням, за плату чи безоплатно, постійно, періодично, одноразово або час від часу, можуть проводитися мовами національних меншин.

3. Культурно-мистецькі, розважальні та видовищні заходи, організаторами чи одним з організаторів яких виступають національно-культурні товариства, можуть проводитися мовою національних меншин. Організатор може забезпечити синхронний переклад, дубляж або інші засоби перекладу державною мовою. Супровід (конферанс) до таких заходів може бути виконаний мовами національних меншин. В такому випадку організатор заходу забезпечує синхронний переклад або дубляж супроводу (конферансу) державною мовою.

4. Мови національних меншин можуть використовуватися в рекламі, в тому числі в друкованих засобах масової інформації, на радіо і телебаченні.

5. На видавців, які видають видавничу продукцію мовами національних меншин за рахунок коштів державного та/або місцевого бюджету, не поширюється обов'язок видавати 50 відсотків видавничої продукції, виданої ними впродовж відповідного календарного року, державною мовою.

6. За запитом особи, яка належить до національної меншини, для надання їй допомоги, в тому числі екстреної, послуг може бути використана мова національної меншини у разі, якщо це буде прийнятним для надавачів допомоги, послуг.

Стаття 12. Участь у громадському, культурному, суспільному й економічному житті

Особи, які належать до національних меншин, мають право обирати та бути обраними до представницьких органів влади, як це передбачено Конституцією України, а також право на рівноправну участь в економічному, суспільному та культурному житті країни, у тому числі у питаннях, пов'язаних зі збереженням та популяризацією культури, традицій та ідентичності меншини, до якої вони належать.

Стаття 13. Право на освіту представників національних меншин.

1. Громадяни, які належать до національних меншин, мають право вивчати мову відповідної національної меншини у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства.

Застосування мов національних меншин у сфері освіти визначають закони України "Про освіту" та спеціальні закони у цій сфері.

2. Держава сприяє вивченню історії та культури національних меншин.

3. Держава забезпечує підготовку та підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників з мов національних меншин.

Стаття 14. Збереження культурної самобутності національних меншин.

1. Особи, які належать до національних меншин, мають право зберігати й розвивати свою мовну, культурну, релігійну самобутність, культурну спадщину по всій території України.

2. Особи, які належать до національних меншин, мають право на відзначення (святкування) подій, пов'язаних із популяризацією їхньої культурної самобутності.

3. Держава забезпечує охорону об'єктів духовної спадщини національних меншин України. Пам'ятки історії, культури, релігії національних меншин, що знаходяться на території України, є частиною української національної культури.

Розділ III.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ТА СВОБОД ОСІБ, ЩО НАЛЕЖАТЬ ДО НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Стаття 15. Державна політика щодо реалізації прав та свобод осіб, що належать до національних меншин в Україні.

1. Державна політика щодо реалізації прав та свобод осіб, що належать до національних меншин в Україні має на меті сприяння розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності національних меншин України, інтеграції національних меншин в українське суспільство на основі визнання прав і свобод людини, створення підґрунтя для утвердження у суспільстві атмосфери міжетнічної толерантності та зміцнення загальнонаціональної єдності

2. Державна політика щодо реалізації прав та свобод осіб, які належать до національних меншин в Україні базується на таких принципах:

захисту прав і свобод громадян, які належать національних меншин, як невід'ємної складової захисту прав людини і основоположних свобод;

недопущення дискримінації;

визнання права громадянина України вільно обирати та відновлювати належність до національної меншини, виявляти свою етнічну ідентичність;

визнання мультикультурності цінністю українського суспільства, яка потребує захисту і збереження;

недопущення примусової асиміляції громадян, що належать до національних меншин;

вільної реалізації громадянами України своїх прав та інтересів для збереження і розвитку етнічної, культурної, мовної самобутності;

інклюзивного залучення представників національних меншин та їхніх організацій до формування державної політики у сфері національних меншин на всіх рівнях;

інтеграції національних меншин в українське суспільство на основі визнання прав і свобод людини;

протидії будь-яким проявам ксенофобії, розпалюванню расової, етнічної, релігійної ворожнечі;

запобігання міжетнічним, етнополітичним конфліктам, використанню національних меншин іншими державами для автономізації регіонів їх проживання та дезінтеграції України.

3. Держава гарантує захист та сприяє в реалізації прав та свобод осіб, що належать до національних меншин, через заходи в сфері державної політики направлені на інтеграцію, збереження, підтримку та розвиток самобутності національних меншин, застосування заходів їхньої підтримки.

Стаття 16. Фінансове забезпечення впровадження державної політики щодо реалізації прав та свобод осіб, що належать до національних меншин в Україні

1. Видатки, необхідні для забезпечення виконання заходів, спрямованих на впровадження державної політики щодо реалізації прав та свобод національних меншин в Україні здійснюється за рахунок державного бюджету України за окремою бюджетною програмою, місцевих бюджетів, а також інших джерел, передбачених законом.

2. Фінансова підтримка діяльності громадських об'єднань національних меншин здійснюється за рахунок державного бюджету України, місцевих бюджетів, а також інших джерел, передбачених законом.

Обсяги фінансування на забезпечення діяльності громадських об'єднань національних меншин уточнюється щороку з урахуванням можливостей державного бюджету, конкретизації заходів за підсумками їх виконання у попередні роки.

3. Визначення програм (проектів, заходів), розроблених громадськими об'єднаннями національних меншин, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка за рахунок коштів державного бюджету України, місцевих бюджетів, відбувається на конкурсній основі у Порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Стаття 17. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики в сфері реалізації прав та свобод національних меншин.

1. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики в сфері реалізації прав та свобод національних меншин:

1) здійснює міжвідомчу координацію з питань, що належать до його компетенції, зокрема з підготовки органами виконавчої влади заходів і нормативно-правових актів, спрямованих на сприяння реалізації прав та свобод осіб, які належать до національних меншин;

2) узагальнює практику застосування законодавства з питань національних меншин, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та в установленому порядку подає їх на розгляд;

3) збирає та аналізує статистичні дані щодо чисельності та розподілення представників національних меншин на території України та наявних потреб, забезпечує вивчення та аналіз проблеми розвитку національних меншин в Україні;

4) розробляє заходи для сприяння збереженню і розвитку самобутності національних меншин в Україні, задоволенню їх культурних, мовних та інформаційних потреб;

5) взаємодіє з центральними і місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, а також здійснює моніторинг їхньої діяльності з питань національних меншин;

6) здійснює моніторинг виконання міжнародних зобов'язань України у сфері забезпечення прав національних меншин, зокрема за Рамковою конвенцією про захист національних меншин та Європейською хартією регіональних мов або мов меншин, готує рекомендації для органів державної влади та органів місцевого самоврядування з удосконалення практики забезпечення прав національних меншин;

7) забезпечує консультації за участі представників громадських об'єднань національних меншин з питань, що стосуються національних меншин, а також здійснює моніторинг діяльності таких громадських об'єднань;

8) організовує проведення наукових досліджень з питань забезпечення захисту прав національних меншин в Україні, реалізації права на свободу світогляду і віросповідання, діяльності релігійних організацій, а також взаємодіє з вітчизняними та іноземними науково-дослідними установами і закладами освіти з метою обміну досвідом щодо проведення таких досліджень;

9) встановлює контакти і координаційні зв'язки з відповідними органами іноземних держав, до компетенції яких належить реалізація політики у сфері захисту та реалізації прав національних меншин;

10) сприяє розширенню міжнародного співробітництва України з державами, з яких походять національні меншини в Україні.

2. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики в сфері реалізації прав та свобод національних меншин здійснює інші повноваження, передбачені законодавством.

3. Положення про центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики в сфері реалізації прав та свобод національних меншин, затверджується Кабінетом Міністрів України.

4. При центральному органі виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики в сфері реалізації прав та свобод національних меншин, утворюється консультативно-дорадча рада, до складу якої включаються представники організацій національних меншин України. Положення та склад консультативно-дорадчого органу національних меншин затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики в сфері реалізації прав та свобод національних меншин.

Стаття 18. Повноваження Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органів виконавчої влади щодо реалізації державної політики в сфері реалізації прав та свобод національних меншин.

1. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці забезпечують виконання законодавства України щодо національних меншин, а також державних і регіональних програм національно-культурного розвитку національних меншин.

2. З метою виконання зазначених завдань Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації утворюють структурні підрозділи, які відповідають за реалізацію державної політики в сфері національних меншин.

Стаття 19. Повноваження органів місцевого самоврядування щодо реалізації державної політики в сфері національних меншин.

1. Органи місцевого самоврядування сприяють розвитку громад з урахуванням етнічних, релігійних, культурних особливостей їх мешканців, які належать до національних меншин.

2. З метою реалізації прав національних меншин, органи місцевого самоврядування:

1) сприяють збереженню та розвитку культури, етнічної самобутності національних меншин через підтримку діяльності громадських об'єднань національних меншин, національно-культурних товариств;

2) підтримують створення та діяльність місцевих аудіовізуальних (електронних) засобів масової інформації, які ведуть свою діяльність мовами національних меншин;

3) розробляють перспективні плани соціально-економічного розвитку громад з урахуванням етнічних, культурних та інших потреб, які забезпечують збереження та розвиток самобутності, захист та реалізацію прав осіб, що належать до національних меншин;

4) інші повноваження, передбачені законодавством України.

3. Органи місцевого самоврядування можуть приймати рішення щодо дублювання назв населених пунктів, районів у містах, скверів, бульварів, вулиць, провулків, узвозів, проїздів, проспектів, площ, майданів, набережних, мостів, інших об'єктів топоніміки населених пунктів, підприємств, установ, організацій мовами національних меншин поряд з назвою державною мовою.

Стаття 20. Дорадчі органи

1. Для вирішення питань, пов'язаних з діяльністю національних меншин, при місцевих органах виконавчої влади, органах місцевого самоврядування можуть формуватися дорадчі органи з представників громадських об'єднань національних меншин. Дорадчі органи формуються на підставі клопотань цих представників об'єднань національних меншин.

2. Проекти рішень місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, які стосуються питань, пов'язаних з реалізацією прав, збереженням та розвитком етнічної, культурної, мовної або релігійної самобутності громадян, що належать до національної меншини, вносяться на обговорення з такими дорадчими органами за умов їх утворення.

3. Рішення дорадчого органу за результатами такого обговорення носить рекомендаційний характер, а відсутність такого рішення, винесеного протягом розумного строку, не впливає на наступні рішення місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо проекту.

РОЗДІЛ IV. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА ЗАКОРДОННІ ЗВ'ЯЗКИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Стаття 21. Міжнародне співробітництво у сфері національних меншин.

1. Україна сприяє розвитку співпраці з іншими державами та міжнародними організаціями у сфері захисту національних меншин, вирішенню питань, що стосуються національних меншин, шляхом переговорів, обміну

інформацією, укладення й дотримання міжнародних договорів, норм міжнародного права.

2. Громадяни України, які належать до національних меншин, можуть входити до складу міжурядових двосторонніх комісій з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин (за згодою).

3. Україна заохочує та підтримує міждержавний діалог з питань захисту та задоволення прав осіб, які належать до національних меншин.

Стаття 22. Закордонні зв'язки національних меншин.

1. Громадяни України, які належать до національних меншин, та громадські організації національних меншин можуть підтримувати зв'язки з представниками свого етносу, національними громадськими об'єднаннями за межами України, брати участь у діяльності відповідних міжнародних неурядових організацій, а також отримувати допомогу від іноземних держав, приватних осіб, громадських організацій, фондів та інших іноземних установ у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

2. Громадянам України, які належать до національних меншин, громадським організаціям національних меншин, забороняється співпрацювати та отримувати допомогу від іноземних держав, приватних осіб, громадських організацій, фондів та інших іноземних установ, діяльність яких спрямована на позбавлення незалежності України, на порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, на підриг національної єдності та безпеки України, на пропаганду насильства, на розпалювання міжетнічної, расової або релігійної ворожнечі.

РОЗДІЛ V. ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

I. Закон набуває чинності з дня його опублікування.

З набуттям чинності цим Законом втрачає чинність Закон України «Про національні меншини в Україні» (№ 2494-ХІІ, від 25.06.1992, ВВР 1992, № 36, ст.529).

До приведення законів та інших нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом вони застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону.

II. Доповнити статтю 10 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (ВВР, 1997 р., № 24, стаття 170) частиною 6 наступного змісту:

“Для реалізації своїх повноважень сільські, селищні, міські, районні, обласні ради мають право створювати консультативно-дорадчі органи.”

III. Кабінету Міністрів України у тримісячний термін:

- 1) підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законодавчих актів України у відповідність із цим Законом;
- 2) привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;
- 3) забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади своїх актів у відповідність із цим Законом.